

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1996 m. balandžio mėn. 20 d. / April 20, 1996

Nr. 78(15)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Absoniškos obsesijos: eilėraščių pasipriešinimų retorikoje

(nerimtas traktatas apie eilėraščių)

ARTŪRAS TEREŠKINAS

Pirmiausia, reikia paaiškinti, ką reiškia žodis „absoniškas“. Lotynų kalboje *absonus*, *a, um* — tai išsiderinęs, skambas ne į ritmą, disonansiškas. Tad kalbėti absoniškai — tai kalbėti disonansiškai, ne-poetiškai, siekiant įtikinti save ir kitus, kad eilėraštis (sąmoningai vengiu neaiškios reikšmės žodžio „poezija“) šiame gražių daiktų, kūnų ir jų ženklų amžiuje — ne vien tik ženklo ženklas, ne vien tik atspindžio atspindys, bet tai, kas turi pradžią: mūsų tyloje, mūsų kūnuose, mūsų kasdienybėje. Kas yra eilėraštis, kurį sunku įvertinti parduotų knygų tiražais, bet lengviau kasdienėmis asmens fantazijomis, erotiniais sapnais ir pasirinkimų galimybėmis?

Kokiais pasirinkimais ir kokiais sapnais nusakoma eilėraščio (gal net paties rašymo) galimybė šiame vėlyvojo kapitalizmo amžiuje, kokia poetinė logika grindžiama mano, tavo, jūsų kasdienybėje? Ar eilutė, kuri parašoma ir tuoj pat užmirštama, tėra tik ženklas to, ko neįmanoma parduoti? Ar eilėraštis vertas tiek tiek, kiek jį įdedama išgalvotos ir parduoti vertos reikšmės? (Šitie klausimai nėra mane supančios ir j mane besiskverbiančios aplinkos kritika, jie — tik šio pasaulio išgyvenimas, nei neigiamas, nei teigiamas, kartais bausinąs, o kartais guodžias savo užsimiršimo galimybėmis.)

Užmaršties ir užsimiršimo pasaulyje, kuriame istoriją pakeičia teismo procesas ir kas akimirka besikeičiančių atsitiktinumų ir vaizdinių srautas (rytas, priešpiečiai, laikas, alkis, miegas, mirtis), eilėraštis gali padėti užmiršti. Užmiršti tave iš/par-davusią istoriją (kurios nebėra), tave pavergusią aistrą, ar šali, kurioje neradai prieglobščio. Užmiršti išsiskyrimą ir atsivėkinimą nostalgiją. Užmiršti, kad nebejunti nei pabaigos, nei pradžios, vien ironišką niekad nebūnančio jausmą: „...tarp vakar ir niekad, tarp niekad ir ryto...“

Eilėraštis (o gal ir pats rašymas), kad ir kaip būtų paradoksalu, padeda pasirinkti: ir nebū-

tinai tarp kompanijų, kurios siūlo kredito korteles; ir nebūtinai tarp atsakymų, kuriais atakuoja komunikacijos priemonės. Galima RINKTIS tarp klausimų; paties rašymo prasmė kartais ir tėra graudus pasirinkimas: investuoti save į žodynų puslapius ir bibliotekų katalogus, į knygų viršelius ir makulatūros šūsnis.

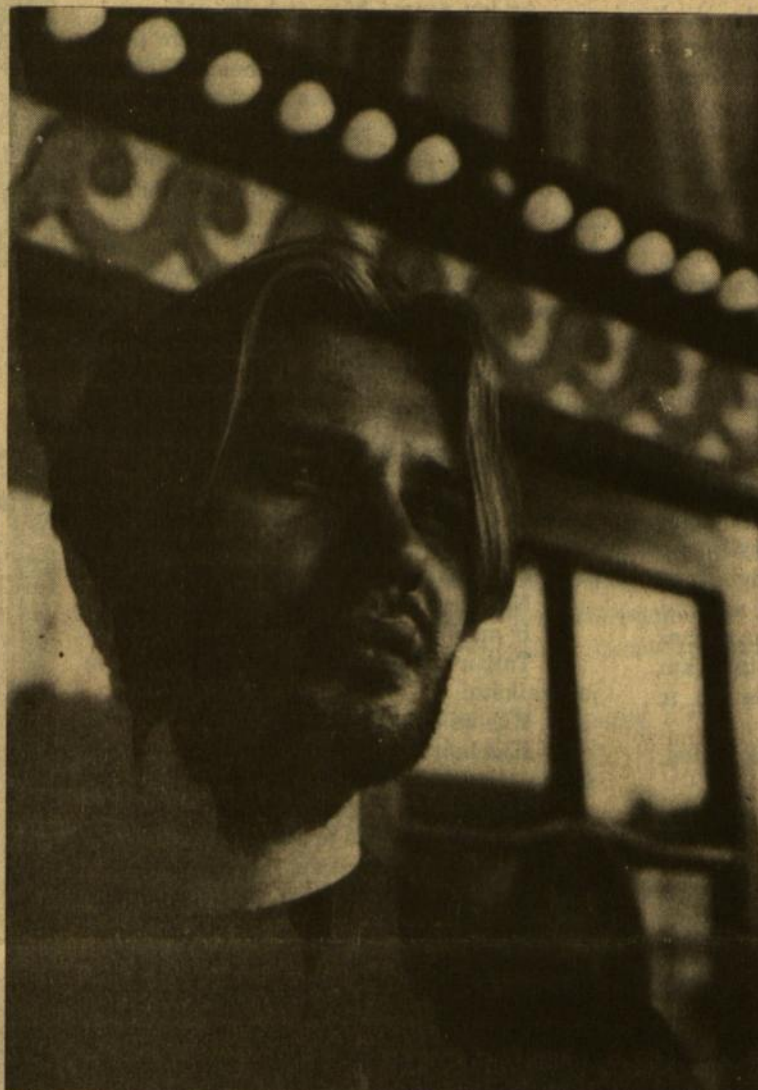
Imanu naivokai ir liūdnei tikėti, kaip kad daro kai kurie kritinės teorijos atstovai, kad eilėraštis — galbūt vienintelis šiuolaikinės literatūros žanras, kuriuo įmanoma priešintis visuotinei laisvos rinkos galiai. Tačiau ar reikia reaguoti į eilėraščio ne vietoje sudėtus taškus ir kabelius, mažąsias ir didžiąsias raišles, nekonvencinį žodyną? Ar įmanoma priešintis serializuojamam ir kartojamam individualumui? Ar įmanoma priešintis, pavyzdžiui, visagaliui romanui, kuris ir čia, ir Lietuvoje vis labiau veržiasi į supermarketus ir „Pas Juozapus“ (parduotuvė Vilniuje). Reikia prisiminti, kad priešinamasi ne tik tam, kas vilioja, bet ir tam, kas skaudina ir provokuoja.

Ar eilėraštis dalyvauja klasių kovoje? — klausė kažin koks kultūros teoretikas. Ir atsakė: taip, eilėraštis — pilnateisis socialinės kovos dalyvis, petys į petį su teroristais ir socialistais kovojas dėl galimybės ir atsakomybės išreikšti savą sąmoningumo formą (kuri gali būti tiek pat klasinė, kiek ir deklasota). Teoretikas teigė: gerbiamieji ponai, nors eilėraštis negali pakeisti gamybos būdo, jis galbūt (kad ir neįtikėtinais retais) įstengia smogti asmeniui į viršugalvį ir viena ar kita linkme pakreipti jo galvojimo būdą.

Gražu, tačiau nežinia, ar eilėraštis ir jo rašymo procesas yra toks svarbus mūsų amžiaus kovų dalyvis. Norint būti dalyviu, reikia būti skaitomam, norint sužiesti, tikriausiai reikia labai mylėti, norint kovoti, reikia nors nedidelės erdvės.

Eilėraščio erdvė nūnai, regis, — utopija. Tik utopijoje eilėraštis gali ne tik ženklinti (tai daro visi šio pasaulio daiktai ir prekės; pvz., dantų pasta nėra tyrė dantims valyti, ji tik ženklas to, kad mus įsileidusi kultūra žavisi mūsų sveikais dantim), bet ir reikšti. Tik utopijoje eilėraštis gali spjauti į veidą visagaliams komunikacijos dievams, kurie neįvykdydami apdaliną mus vaizdiniais, naikinčiais bet kokią reikšmę, vaizdiniais, kuriuose realybė išnyksta tarsi ledo gabalas ant liepsnojančios rankos. Skirtumas tarp to, kas už mūsų akių ir mūsų akys, nyksta; visa realybė pradeda panešėti į ženklų jūrą, kurią išspjauna reklamos.

(Čia vėl reikia paaiškinti: kas yra ženklų jūra, ir ar nesmagu jona pasinėrti? Tikriausiai smagu — kaip ir eilėraštis, ženklai, kuriais mus vilioja masinė kultūra, padeda užmiršti. Kartais galbūt panašius dalykus kaip ir eilėraštis. Pavyzdžiui, užmiršti, kad mažai kas šio gyvenimo realybėje turi pradžią — ženklai neturi pamato, neturi to, ką jie ženklina.

Artūras Tereškinas

Jie — tiksliai niekieno ženkliniai, ženklinantys tuštumą. O tuštuma — totalitarinės prievartos mokytoja: viliojantis ir geidžiamas komunikacijų ženklai užpildo ją tiek, kiek asmenyje jos padidėja. Tuštuma materializuojasi kaip ženklas, kurį galima nusipirkti ir vartoti. Žaisti ir žaistis. Ir tam nėra ribų.)

Eilėraštis. Ir prieš jį sustoję televizija, iškabos, skelbimai, mada, net dangus, išraižytas lėktuvų ir fabriko dūmų. Visa tai — ženklų ir ženklinas; visa tai — ženklina, kad nieko nebėra pastovaus, kad visa neįtikėtina greitai keičiasi. Ženkliai cirkuliuoja vis didesniu greičiu. Eilėraštis tyli (arba rėkia); asmuo skaito skelbimus; jo numylėtas pasaulis stengiasi paversti jį dar vienu ženklu, kurį galima iškeisti į kompiuterio dežę ir pelningai parduoti. (Tačiau vėl, ar ne paradoksalu — eilėraštis šiame pasaulyje igyja prasmę tik tada, kai jis vartojamas, kai jis parduodamas, kai jo geidžiama.)

Ženkliams vedžioja už nosies. Kiek kartų perkamas vaizdinys, o ne daiktas, etiketė, o ne prekė. Daiktai vis labiau pakeičiami etiketėmis (pavyzdžiui, žymiai geriau nešioti Calvin Klein'o, nei kokio Utenos trikotažo fabriko apatines). Vietoj daiktų — tik jų vaizdiniai, įsisiurbę į mūsų

sąmonę, vietoj tikrų prisilietimų — tik reklaminių judesių rūkas. „Ženklinanti kultūra“ su savo bruzdesiu, garsiomis laikraščių antraštelėmis, gaudinančiomis ir viliojančiomis kainomis, paženklinama mus. Banalumo estetika, įsikūnijusi grynakraujų ženklų cirkuliacijoje — vadinamuose *shows* ir *performance'uose*, audio/video-vizijose. Prisiminti, kad tą pačią sekundę užmirštum. Užmiršti, kad daugiau negalėtum prisiminti. Nuolatinis nepastovumas, fluktuacija, susijungimas, išsijungimas, įjungimas, kompiuteris, visagalis pasidalinimas žinojimu ir nežinojimu. Tačiau žinojimas, kuris nepajėgia nei susitaikyti su gyvenimu, nei jam priešintis ar jo pakeisti, išisklaido komunikacijos priemonių paviršiuose, tapdamas tik informacija. Televizijos komedijose cituojamas Nietzsche ir Sartre, ant kredito kortelių užspaudžiamas Monet ir Matisse. Informacija pasikeičia, žinojimas parduodamas.

Net į mūsų kūnus visa vartojanti ir pervartojanti kultūra įrašo savas tiesas, kurios mus ir išlaisvina, ir represuoja. Išlaisvina dėl to, kad mes galime rinktis — begaliname ženklų sūkuryje mes turime iliuzinę galimybę išsilaisvinti ir apsispręsti. Mumyse išsiskynę iliuziją (o

gal tikrybę), kad nuolatinis neapibrėžtumas padeda mūsų suvokiamam pasauliui nuolat tapti, nuolat būti kitu, nebūti represuojamam sustingusių ir totalizuojančių reikšmių. Tačiau kartais saldžiai liūdna dėl to, kad ši iliuzorinė tiesa — tiksliai atvaizdų atvaizdo atspindys, tik ne-realaus miras. Ar neturėtų būti liūdna dėl to, kad tokia tiesa tik prisipažinime, jog esi cinikas, jog mokaisi, kad šį ženklų pasaulį įmanoma iškeisti į kažką, kas svarbiau ir įdomiau už jį? Į mir-tį? Į pasipriešinimą? Saldžiai liūdna ir dėl to, kad tarsi nebelineka laiko tylai: galima nekalbėti, bet ženklų režimai neleidžia tylėti, komunikacijų ženklai negali tylėti. Skirtumai tarp žmonių ir tarp žodžių kartais priartėja prie abejingumo (*difference/indifference*).

Patį kalba (o tiksliau sakant, kalbėjimas) šitokiame gražiam, įvairiaformių ir įvairiaspalvių ženklų pripildytame pasaulyje darosi vis labiau ir labiau permotoma; nyksta žodžiai; daugėja nepoetiškų gestų ir iliuzijų, įsikūnijusių suvartojamuose daiktuose, mažėja to, kas realu, bet daugėja hiperrealizmo (tai yra paviršiaus arba atrodymo realizmo, kurio šūkis „esu tik tiek, kiek sugebu atrodyti“); vis labiau mažėja metaforų, kaip anų gamtos pasaulio gyvių. Metafora miršta ženklų jūroje. Tačiau metaforos mirtis nėra pasaulio pabaiga; žodžių junginys „metaforos mirtis“ — tai dar viena metafora.

Ženklo hegemonija: pirkti, parduoti, išsuduoti, viltis, apsigilti, nusivilti. Būti suviliotam ir vilio-ti. Teroristinio ženklų antplūdžio akivaizdoje esame tylinčioji dauguma, anot prancūzų filosofo Baudrillard. Tačiau esame tokia tylinčioji dauguma, kuri pajėgi priešintis tik tylą ir pasirinkimų galimybėmis: tarti taip ar ne ženklų prievartai; parašyti nepoetišką ir ne visai tautišką eilutę apie tai, kad tavo vidurius kankina ilgesys arba apie tai, kaip vakar ant savo ausų pradėrei penketą auksinių skylių. Pasyvumas taip pat yra pasipriešinimas. Kartais manai, kad nūnai tai ir yra eilėraštis, magiška Aristotelio pavadinimas poezija: kasdienybės ritualuose, kurie labai panašūs į netvarkingus dienoraščius, atrandei eilutę (nesvarbu kur — ant savo kūno ar paprasčiausioje nakties tyloje), kurią gali pakrikštyti „poezija“.

Tad vengdamas žodžio „poezija“, vis tiek jį turėjau išarti. Ir grįžti prie šių refleksijų išeities taško-klausimo — ar įmanu savo kasdienybėje surasti erdvę, kuri ne vien būtų valdoma visagalia

(Nukelta į 4 psl.)

Dailininkės Ados Korsakaitės-Sutkuvienės plakatas

Yra ko džiaugtis

Per keturiasdešimt metų susirinkusius į Lietuvos operos spektaklius Čikagoje mus pasitikdavo ant scenos uždangos prisegta rūtos šakelė. Tai buvo dvilypis simbolis. Be abejo, visų pirma tai buvo nostalgijos išraiška — ne tik laikinosios Lietuvos sostinės Kauno valstybiniam teatru, kur bent du dešimtmečius klestėjo beveik iš nieko pradėtas Lietuvos operos menas, bet gal net labiau — tam visam laisvų žmonių nepriklausomoje valstybėje kuriamam ir puoselėjamam kultūriniam gyvenimui, kuris iš mūsų buvo nuožmia jėga išplėtas, o mes, išsklaidyti po pasaulį, palikti tos kultūros šukės labiau ar mažiau sėkmingai surankioti, sudėti vėl į kokį nors mūsų prarastą Lietuvos pavidalą ir sau primygtinai kartoti mes — buvome, tačiau mes dar ir esame, ir svarbiausia, mes būsim. Todėl ta rūtos šakelė taip pat reiškė ir pažadą sau bei išpareigojimą neleisti tai lietuviškai kultūrai, į kurią jau buvome spėję (bent mūsų tėvai ir seneliai) įleisti šaknis, išblysti, o kurstyti ją su viltimi, kad visos tos pastangos nebus buvusios veltui, kad kada nors jos pasitvirtins buvusios mūsų nepriklausomybės, tiek kultūrinės, tiek valstybinės, tąsa, o kartų, tiekėjoms, ir tiltas į mūsų tautos laisvą ateitį.

Neklydome — tą įrodo ir faktas, kad jau keleri metai Čikagos Lietuvos operos spektakliuose dainuoja solistai ir choristai iš tėvynės, laiškai gabena dekoracijas, o čia operos chorą ruošia nenulstantis muzikas Ričardas Sokas — irgi mums dovana iš Lietuvos. Visa tai mums atėjo dėl to,

kad Lietuva vėl nepriklausoma ir nuo mūsų nebeužtvirta — po tiek metų; po tiek ilgesio... Tikrai yra ko džiaugtis.

Tačiau negalima kalbėti apie operą, nepaisant, kaip svarbu tai būtų, tik kaip apie valstybinę instituciją ar tautos kultūrinį užmojį. Opera visų pirma magika, kerai, atnešantys į mūsų kartais liūdnojus gyvenimus kažką nematyto, negirdėto, neįsivaizduojamo, bet taip nuostabiai gražaus, didingo, keliančio ir guodžiančio, kad vargiai tam kas nors prilgtų (nebent, aišku, kai kurie romanai, poezijos ciklai, vaidinimai). Jeigu man reikėtų pasakyti, kas mano gana nykių ankstyvoj vaikystėj Vokietijos pabėgėlių stovyklose (kaip ir kitų mano bendraamžių) įsibrėžė kaip neužmirštama laimė, nedvejodama išskirčiau Augustdorfe gal 1948 metais Detmold'o lietuvių operinio ansamblio pastatytą Rossini „Sevilijos kirpėją“. Šviesos ir kostiumai, muzika ir daina, ir dar vaidyba — tai buvo toks šviesus stebuklas, kad po šiai dienai, kada tik noriu, galiu jį nusikelti — nesvarbu, kad jis vyko kažkokioje didelėje daržinėje, ar buvusio Wehrmacht'o garaže (aš neprisimenu, ir jau nebėra nieko, ko galėčiau paklausti — nei tėvų, nei pažįstamų). Bet visada busi dėkinga mamai ir tėtui — nutarusiems, kad gerai būtų dvi labai mažas mergaites į tą stovyklinę šventę nusiųsti. Todėl taip labai norisi linkėti šių dienų jaunoms šeimoms — šį vakarą ar rytojais popietę nusiveskite savo mažuosius į „Jūratę ir Kastytį“, kad po pusės šimto metų ir jie galėtų savo širdyje nešioti tų operos

* Paskaita, skaityta kūrybos vakare, įvykusiame 1995 metų rugpjūčio mėnesį Algimanto Kežio „Galerijoje“, Stickney, Illinois. Autorius — vienas iš jaunųjų Lietuvos poetų, yra išleides du eilėraščių rinkinius *Grindinio žuvis* (Kaunas, 1991) ir *Absonia* (Čikaga: Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1995), šiuo metu Harvard universitete ruošia daktarą iš 18-ojo šimtmečio lietuvių kultūros istorijos.

burtų išgyvenimą — šviesą ir spalvą, muzikos ir žmogiškų balsų garsus, pasakos laimę.

Sveikiname Čikagos Lietuvos operą, švenčiančią 40 metų sukaktį, džiaugiamės visu tuo, ką jos nariai yra mums davę, dėkome jiems ir prašytumėm, kad jie pasistengtų, jog šis kasmet jų mums dovanojamas burtų vėrinys dar ilgai nenutrūktų.

(a. II.)

Jurgis Jankus

Rūpintojėlis

Buvo laikai, kai Viešpats Dievas, senuku apsirengęs, eidavo į žemę akis į akį su žmonėmis pasižinėti. Eidavo ne vienas. Dažniausiai pasiimdavo šventą Petrą, jeigu tas turėdavo kitų darbų, pasiimdavo kokį kitą dangaus gyventoją ir per debesų laukus nusileisdavo į žemę. Kurie visą teisybę žino, sako, kad dažniausiai nusileisdavo į Lietuvą. Čia juodu eidavo per miškus, per laukus ir per žmones. Kai buvo apsirengę taip paprastai, kaip ir visi, nesiskyrė nuo čionykščių nei stotais, nei veidais, nei kalba, tai niekam nė į galvą neateidavo, kad juodu ne čionykščiai, laikydavo gal tik kokiais reikalais iš kelinto kaimo atklydusiais. Niekam nė į galvą neateidavo, kad jis galėtų būti Viešpats Dievas, tai negalėdavo ateiti į galvą, kad reiktų prieš jį pulti ant kelių ir pagarbinti. Sako, kad toks Viešpaties nusizeminimas ir šventam Petriui nepatiks. Jis net prikišdaves, kodėl Viešpats nesileidžia į žemę, apsuptas žaibų ir griaudimo, kad visi matytų, kas ateina, nuo jo galybės drebėti, garbinti ir kiekvieną jo įsakymą drebėdami vykdyti, bet Viešpats, klausydamas tokių patarimų, tik šypsodavosi. O vieną sykį ėmė ir pasakė: „Petrui, Petrai! Kodėl ta didybė tave taip traukia? Ar per tiek amžių su manimi vaikščiodamas nepastebėjai, kad gana dažnai tikra didybė slypi paprastume. Juk ir tada, kai tavę pašaukė, jis neatėjo griausdamas ir švyčiodamas“.

Šv. Petras susisarmatinęs nuleido galvą. Jam buvo taip paprasta išsiskirti.

— Atleisk, Viešpatie, aš papratęs per greitai išsižioti, — tepasakęs.

Jėzus Kristus, žvalgydamasis iš dangaus platybių, matė ir girdėjo, ką Tėvas su šv. Petru darė ir ką šnekėjo. Matė ir kaip Tėvas savo išmintį po trupinėli dalino žmonėms, pamokydamas kaip ką galima patogiau, lengviau ir gražiau pasidaryti, matė ir tai, kaip Tėvo pamokytieji apsisukę kitus to paties mokė ir gyrėsi, kad viskas jų pačių išmanytą. Nė vienas nenujautė, kad tas, kuris net neprašytas dalina visiems savo išmintį, yra pats Visagalis Viešpats Dievas.

Kristus matė ir kaip jo Žodis, paliktas mažoje Palestinos vietoje, lyg nesulaikomas potvynis užtvindė ir vis labiau tvindė žemę. Tada jis ir pasakė:

— Matau, Tėve, kaip tu vaikštai tarp savo žmonių, dalini jiems savo išmintį ir nė vienas tavęs nepažįsta. Šnekasi, klauso tavo pamokymų ir nė vienas nė dingt, kad esi kuris buvo, yra ir bus, iš kurio yra viskas ir be kurio nieko nėra ir nebūtų. Bet tavęs akis į akį niekada nebuvo ir susitiko. Žinai, kad vien dėl to ir aš rengiuosi nueiti į žemę. Mane jie matė, o kai kartu su mano Žodžiu ir mano žemėje buvimo paveikslas eina kartu ligi žemės pakraščiu, panūdau vė nueiti, vėl su jais ir tarp jų pavaikščioti, jeigu kur reikės net savo Žodį paryškinti. Tėvas Kristaus minčiai pritarė, tik pridėjo: — Tik vienas, Sūnau, neik. Pasiimk kurį apštalą. Nors va ir šventą Petrą.

— Kam?

— Dviese smagiau.

— O dėl to. Tada niekas mano Žodžio nebuvo net sapnavęs, o iš karto net dvyliką pasiėmė, tai dabar, kai tiek žmonių mano Žodį pažįsta, daugelis net gyventi pagal jį bando, tai tokių, kurie trokštė trokštų su manim pavaikščioti, bus daugiau negu galėsiu priimti. Ko gera reikės net slėptis.

Čia istorija tyli, bet man atrodo, kad Visagalis Viešpats net šyptelėjo, kai Sūnus pakilo ir pro žvaigždynus, per dangaus mėlynę, per papirusius debes nusileido paprastu žmogui Baltijos pajūry.

Jūra buvo rami. Baltas pajūrio smėlis buvo švelnus ir šiltas basom dieviškom kojoms. Tai ne Palestinos žvirgždynai ir akmenynai. Jėzus, džiaugdamasis gražiu pajūriu metė akį ir į jūros platybę. Į krantą artėjo žvejų valtis. Jėzus sustojo palaukti. Atsiminė anuos Galilėjos ežerų žvejus Petrą ir Andriejų. Ir čia du. Jie patraukė laivą į krantą. Abu jauni, žvalūs. Jėzus pirmas užšnekino:

— Puikų laivą ir gerą tinklą turite, o ir žuvų, matau, gerokai užgriebė.

— Ačiū Dievui, šandien pasisekė, — atsakė vienas, ir abu griebė tvarkyti žuvis.

Jie buvo įpratę daug dėmesio ėmę reikėti į pajūrio dykinėtojus. Bet tas ėmė ir pasakė:

— Žuvis palikite žuvis ir eikite su manim.

Žvejams iš nustebeimo ir lūpos atvėpo.

— Ką? — abu net nepasijutę pasakė iš karto.

— Eikite su manim. Pažiūrėsim, kaip žmonės mėgina pagal mano Žodį gyventi.

Abu nusijuokė. Norėjo net iš jo paties pasišaipyti, bet pažiūrėjo į nepažįstamo žmogaus gerumo pilnas akis ir susilaikė, bet vis tiek atsikirtė:

— Ar jau mums būtų galvoje nebergerai, kad visos dienos valksmą paliktumėm pūti. Net Dievo bausmę užsitrauktumėm. O kas pavalgydins mūsų vaikus, kas juos apręns?

Ir dar patarė:

— Paeik va į tą pusę, — mostelėjo ranką — ten rasi tokių, kurie neturi ko veikti, su jais galėsi pasivaikščioti, o mudu tai jau ne.

Jėzus nieko nepasakė. Nusisuko ir nuėjo ne ten, kur jie patarė, bet tolyn nuo jųros tiesiai į laukus. Čia žemė kojoms nebebuvo tokia jauki kaip pajūrio smėlis, bet pasitaikant buvo galima gana sparčiai žengti. Galą paėjęs užėjo žmogų, ariantį lauką. Gerai nušertas arklys ėjo smagiu žinginiu, žuobris dailiai vertė tiesią vagą.

Jėzus palaukė, kol ūkininkas vagą ligi jo atvarė, pasisveikino, bet nespėjo daugiau pašnekinti, kai ūkininkas pats pasakė:

— Nepažįstu. Juk ne iš čia.

— Ir ne iš čia, ir iš čia, — šyptelėjo Jėzus.

— Taip ir galvojau, kad ne iš čia. Be reikalo juk vaikštai.

— Kas be reikalo vaikščios.

— Kad matai, samdinius turiu visus, o padieniu tuo tarpu nereikia. Jeigu pasisuktum per šienapjūtę, per rugiapjūtę, tada tai susitartumėm, — ir paragino arklį.

— Kad ne darbo ieškau. Žmogaus. Matau, esi išmintingas, ar negalėtum kartu su manim pavaikščioti po žmones.

— Tai taul — vėl sulaukė arklį. — Jeigu prašytum pavalgyti, nakvynės, tikrai neatšakytiau. Ir į kelią šį tą idėčiau, bet viską mesti ir eiti kartu? Ir ko? O kas užaugins duoną ir šeimynai, ir vaikams, ir kitiems? Su tavim vaikščiodamas duonos neprivaikščiosiu.

Vėl suragino arklį ir nuvarė vagą tolyn, o pasilikęs Jėzus dar matė galvą purtantį ir šnekančią sau pačiam: „Eik su juo? Ir ko? Elgetauti? Ko daugiau, jeigu ne...“

Jėzus nusisuko, pakėlė akis į viršų ir pasakė:

— Tėve, nepalaikyk jam to už pikta. Jis manęs nepažino, bet kas nors pažins — ir nuėjo ieškoti. Šnekino ir kalvius, ir stalius, ir mūrinius, ir mokytojus, ir teisėjus, ir daktarus, ir inžinierius, ir turtingus, ir vargšus, bet nė vienas nenorėjo palikti savo ir eiti su juo, su tokiu, kurio nei iš tolo, nei iš arti nepažino. Pašnekino net terbomis apsikabinusį elgetą. Kryžkelėje jį sutiko ir pašnekino. Elgeta nebuvo atšakus, bet ir ne ypatingai draugiškas. Vis tiek, paklaustas iš ko verčiasi, paaiškino:

— Kaip čia tamstai pasakyti. Einau per žmones, taip ir verčiuosi. Gaunu duonos, gaunu šiek tiek užkulo. Ne veltui. Kas veltui duos. Pasimeldžiu už mirusius, ligonims paprašau sveikatos.

— Ar tai padeda? — paklausė Jėzus.

Elgeta pažiūrėjo Jėzui tiesiai į akis, bet pamatęs, kad akys geros, pagalvojo, kad tas nepažįstamas neturi negerų minčių, šyptelėjo ir atvirai pasakė:

— O ką aš, tamsta, žinau. Gal padeda, gal visos mano maldos ir vėjais nueina, bet kai žmonės tiki, kai už maldas šį tą duoda, kai iš to galiu pragyventi, tai kodėl nesimelsti. Vis lengviau negu sunkius darbus dirbti.

— Tai eik su manim, — pakvietė.

Elgeta kreivokai pažiūrėjo, lyg tas būtų ką negerą pasakęs, ar net vogti pakvietęs.

— Kur?

— Į žmones. Paklausašim, ką jie šneka, pažiūrėsim, ką jie veikia. Kai reikės, jiems ką pasakysiu, o pats tik būsi su manim. Eidami pasižinėsim. Gal ir pačiam ką pasakysiu. Gal net ko išmoksi.

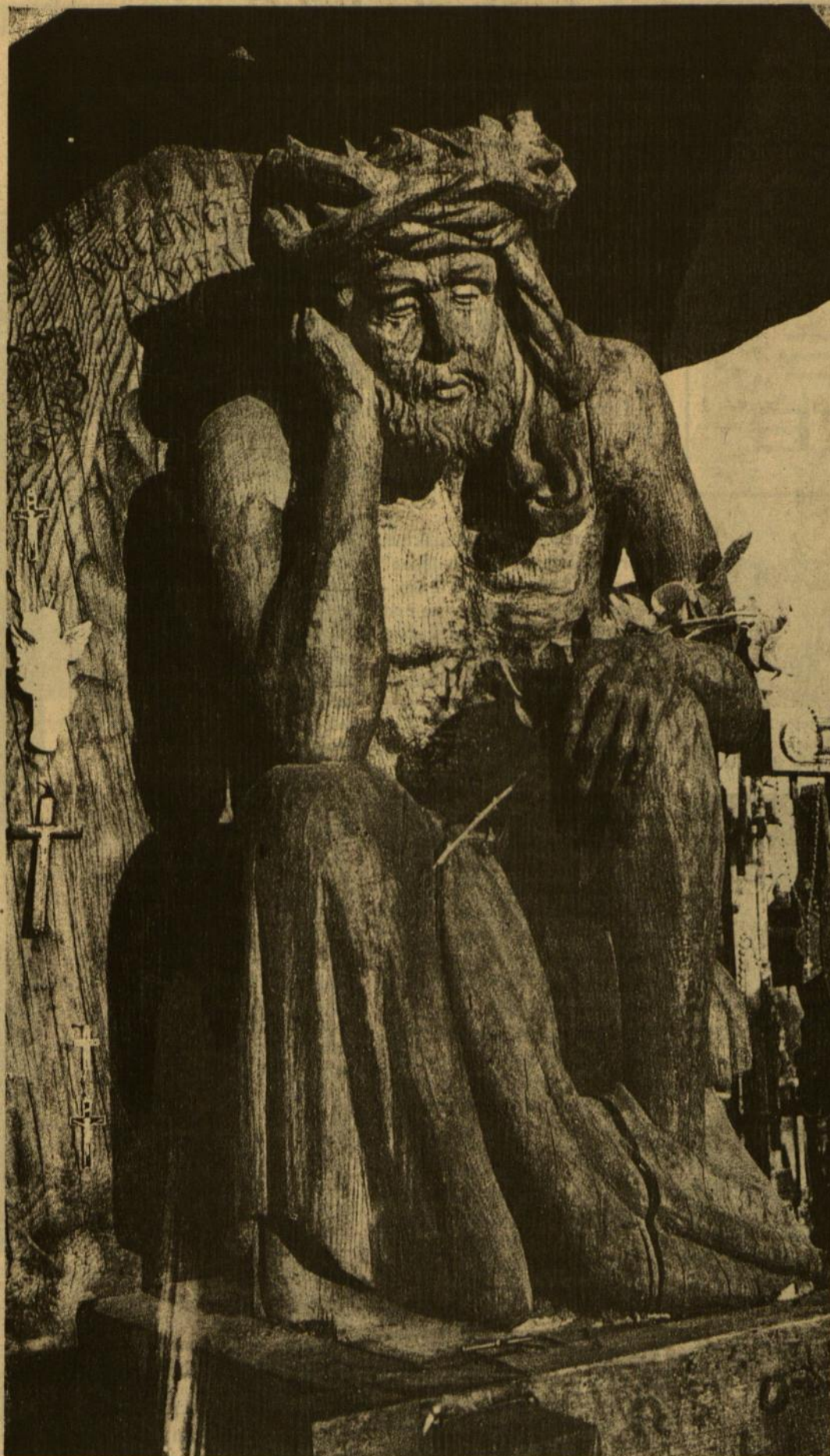
— O ką pats man už tai?

— Pabūsi kartu su manim.

— Cha, cha! — nusijuokė elgeta. — Tik už pabuvimą. Juk eidamas su tokiu sveiku kaip pats, ne sausos duonos nelabai gausiu. Jeigu mokėtum persikreipti ar gerokai pašluoti, tada galėtum ir kartu eiti. Tokius, kaip dabar atrodai, tai daug kur šunims išlodytų. Jeigu mokėtum apsimesti, gal ir galėtumėm. Jeigu turi gerą balsą, galėtumėm ir pagiedoti. Aš žinau vietas, kur geriau duoda.

Jėzus atsiduso.

— Aš noriu, kad eitumėm, kur aš noriu. Ir ne elgetauti, bet žmonių širdis ir mintis praskaidrinti.

Rūpintojėlis ant Kryžių kalno, netoli Šiaulių

Onos Pajėdaitės nuotrauka

Elgeta papurtė galvą.

— Ne, toks tuščias vaikščiojimas ne man. Man irgi reikia gyventi ir senatvei kapeiką kitą susidėti.

Persiskyrė. Elgeta nuėjo sau, Jėzus sau. Galiuką paėjęs pakėlė akis į dangų, prašniždėjo:

— Tėve, nelaikyk to jam už pikta. Jis mano Žodį girdėjo, bet per save perlipti negalėjo ir dar negali.

Ėjo ir ėjo. Vis vienas ir vienas. Žmonės jam buvo geri. Retas, paprašytas nakvynės, užtenkdavo duris. Niekas negailėjo vandens nei atsigerti, nei nusiprausti, nei per dieną įpurvintas kojas nakčiai nusiplauti. Ir valgyti sodino prie to paties stalo, dalinosi tuo pačiu valgiu, tik neatsirado nė vieno, kuris viską palikęs leistųsi į kelią kartu su juo.

Kažin kuriame miestely pamatė pasieny snūduriuojantį vyrą. Pakvietė jį eiti kartu. Tas pakėlė akis, pasikasė pašonę.

— Jeigu gerai užmokėsi, kodėl ne. Už pinigą viską galiu.

Pamatęs, kad Jėzus basas, greitai pridėjo:

— Bet ką tu, velnia, mokėsi, kad pats basas esi, — ir nusisuko į sieną.

Jėzus nueidamas vėl pakėlė akis į dangų, bet nieko nebeapasakė: suprato, kad Žodis to žmogaus dar nebuvo pasiekęs, kad jis tebėra kaip anų dienų Senojo Įstatymo ninevietis.

Išeidamas iš miestelio, pamatė namą atvirais langais, pro kuriuos ėjo šventos giesmės rydavimas kartu su muštuvo taškėjimu. Pažvelgė pro langą. Staklėse sėdėjo moteriškė ir išmoningais raštais rašė audinį. Jėzus žinojo, kad tie raštai jos galvon neatejo be Tėvo dalinamo išminties trupinėlio ir pagalvojo, kad anomis dienomis moterys ir jam buvo ištikimesnės negu vyrai. Jos neišlakstė, kai Tėvas jį atidavė kančiai, ir pirmos pasitiko prisikėlusį, tai pasirėmė ant palangės, palinko į vidų ir pašnekino:

— Dieve padėk, — pasakė.

Moteris nustojo ir giedojusi, ir pyškinusi, pakėlė akis, pažiūrėjo, mėgindama atspėti, kas čia toks ją šnekina, bet prieš šviesą negalėjo įžiūrėti veido, tai atsiliepė:

— Dėkui tai dėkui, bet kad prieš šviesą negaliu įstebelyti, kas toks būtum. Ar pažįstamas?

— Turėčiau būti, bet vargu ar pažinsi.

— Tai ką pasakysi?

Moteris nenorėjo, kad koks praeivis ją gaisintų.

— Labai nedaug, o kartu ir labai daug. Jau kuris laikas vienas vaikštai po Žemaitiją ir nerandu, kas su manim kartu pavaikščiotų. Gal galėtum pati padėti. Iš karto tikrai manęs nepažintum, bet kai ilgiau kartu po žmones pavaikščiotumėm, pradėtum pažinti, o vėliau akys ir visiškai atsivertų.

— Ar iš galvos išsikraustei?! — šūktelėjo žemaitė. — Eisiu mat su juo. Visą palikus?! Šią savaitę turiu tą apmetimą baigti. Kas be manęs jį pabaigs? O ką žmonės pasakytų, jeigu viską pametusi su kažin koku praeiviu išrūkčiau. Pirštai užbadytų. Turbūt ne iš čia esi, nes pas mus taip nesidaro.

Vėl pasilenkė ir ėmė daug sparčiau taškėti negu anksčiau taškėjusi ir nutrauktos giesmės nebepradėjo. Dėl to Jėzui net nesmagu pasidarė — tokia daili giesmė nustojo kilusi į dangų.

Vėl ėjo, vėl kvietė ir vėl ėjo tik vienas. Sekmadienį priėjo gražią, dviem puošniais bokštais dangun kylančią bažnyčią. Užėjo. Pataikė į patį pamokslą. Kunigas su dideliu išmanymu skelbė jo Žodį. Išklause, išbuvo ligi galo ir apsidžiaugė, kad surado žmogų, su kuriuo galės daug žmonių aplankyti, seniai skelbtą žodį atgaivinti, pagyventi.

Kai bažnyčia išuštėjo, išėjo ir Jėzus paieškoti kunigo. Nereikėjo nė ieškoti. Rado čia pat prie bažnyčios jau besėdantį į karietą.

— Garbė Viešpatui ir jo Žodžio aiškintojui, — pasisveikino.

Klebonas, išgirdęs neįprastą pasveikinimą, iš karto lyg sumišo, bet pamatęs labai paprastą žmogų, kiek gaistelėjęs pasakė:

— Amen.

Pasakęs nekantriai permetė keistuolį nuo galvos iki kojų. Pamatęs basą, siekė į kišenę ištraukti kokį pinigą, bet Jėzus vėl prašneko:

— Nereikia nė sakyti. Pats matai, kad esu pavargęs ir vienišas. Jau kuris laikas ieškau žmogaus, kuris eitų su manim per tą gražų kraštą. Ligi šiol nė vieno neradau, bet šiandien, išgirdęs, kaip aiškini Žodį, manau, kad būsi tas, kurio ieškau. Kviečiu. Palik tą karietą ir einam į žmones. Matau, kad dabar manęs nepažįsti, bet kai pabūsime kartu, pažinsi.

Klebonas buvo mandagus žmogus, bet nuo tokios kalbos ėmė kilti įtarimas, net tūžmas, ir jau ant liežuvio ėmė telktis pikti žodžiai, bet netyčia pakėlė akis, sutiko labai jaukų nepažįstamojo žvilgnį ir net prieš savo norą atlėgo. Pagalvojo, kad jis nepavojingas, tik gal truputį susimaišęs, tai nusišypsojo ir pasakė:

— Matai, mano mielas, pavaikščioti ir man būtų smagu. Prisiminčiau tuos laikus, kai studentaudamas per atostogas vaikščiodavau, bet dabar negaliu. Daugybė visokių rūpesčių. Va ir dabar leikiu pas vyskupą. Kviečia atvykti pietų. O žinai, vyskupo kvietimas yra įsakymas. Matyti, turi kokį didelį reikalą. Tikiau, kad ne išbarti. Išbarti galėtų ir be pietų. Pasidairyk. Matai čia daug žmonių. Gal rasi kokį studentą pramuštą galva pakeliauti. O man reikia bėgti. Kad ir kažin kas, pas vyskupą vėlinti negaliu.

Nebegriebė nė į kišenę, bet sėdo į karietą ir nulimpsejo.

Jėzus liūdnom akim nulydėjo, peržvelgė netoliese šurmuliuojančius žmones, kurių ne vieną jau buvo kvietęs eiti kartu, pasuko iš tos vietos ir išėjo į laukus. Pakelėje rado kelmą. Atsisėdo ir pailsėjo, ir pasvarstė, ką iš žemės grįžęs pasakys Tėvui. Susimąstyme taip paskendo, jog nepajuto, kaip pro šalį bėgo vaikas, pamatęs sėdintį sustojo, pažiūrėjo, atsisėdo ant žolės ir ėmė minkyti pilką šlyno gniužulą.

Po valandėlės susimąstymo Jėzus pravėrė akis ir pamatė vaiką. Kelis akimirkas pažiūrėjo į šlyną gniaužančius jo pirštus, nusišypsojo ir pratarė:

— Sveikas.

Vaikas krūptelėjo ir pakėlė nuo šlyno akis.

— Atsiprašau, jeigu pažadinau.

Atsiprašęs norėjo pakilti ir nubėgti, bet Jėzus sulaukė.

— Ką čia veiki? Matau, kad nori ką nulipdyti.

— Norėjau, — nedrąsiai paaiškino. — Prie naujos mūsų kūdos yra daug gero šlyno. Jau prisilipdžiau daug karvių, arklų, avių. Pasiėmiau šlyno, norėjau dar daugiau prisilipdyti, bet pro šalį bėgdamas pamatiau tamsta čia taip gražiai snaudžiantį ir šovė į galvą nusilipdyti dar ir piemeni, tik kai dabar pabudai...

— Tai kas, — vėl šyptelėjo Jėzus. — Lipdyk. Man patinka ganyti, patiks ir tavo banda saugoti. Ir savo Tėvui pasakysiu, kad mane nulipdei. Niekas nepažino, o dabar pažins.

Mano Žodį pažino, bet manęs ne, lyg aš būčiau kitas, o mano Žodis vėl kitas. Bet taip nėra. Aš ir mano Žodis esame vienas ir tas pats. Kas pažįsta mano Žodį, pažįsta ir mane, pažįsta ir mano Žodį. Bet dabar aš einu pas Tėvą, o tą, į kurį žiūrėdamas mane lipdai, palieku čia. Ženklą, kad buvau, kad šnekėjau ir šnekinau, bet nė vienas manęs nepažino. Palieku, kad pažintų.

Nepažįstamo padrasintas, vaikas lipdė savo bandai piemenį. Girdėjo ir ką jis šneka, bet svarbiau buvo nulipdyti, ką mato. Lipdė ir stebėjosi, kad jau išmoko gerai lipdyti. Kai lipdė bandą, nebuvo taip lengva. Karvės ne visai buvo kaip karvės, nė arkliai kaip arkliai, o čia jo pirštuose šlynas lyg paprašytas virstė virto tuo susimąstiusiu žmogum. Vaikas net stebėjosi savo sugebėjimu. Kai pabaigė, kai nieko nebegalėjo pridėti, parodė jį sėdinčiam ir nudžiugęs sušuko:

— Žiūrė! Visiškai kaip gyvas!

Pavargėlis ne tik nepakėlė akių, bet ne nekrustelėjo. Vaikas pamatė, kad vėl užmigo, palietė ranką ir nusigando. Buvo nebe tas, kur ką tik kalbėjo. Buvo tas ir nebe tas. Tas, kurį palietė, buvo negyvas, medinis. Net baimės šurpuliai vaiką sukrėtė. Nubėgo namo. Parodė, ką iš šlyno padarė, mėgino persakyti, ką pavargėlis šnekėjo ir kas paskum atsitiko.

Visi žiūrėjo į lipdinį ir niekas netikėjo, kad vaikas būtų galėjęs taip padaryti, klausėsi, ką vaikas pasakojo, bet nė vienas netikėjo, kad taip būtų buvę. Kai kurie vaiką išvadino net melagiu, o visi nuėjo pažiūrėti. Nuėjo ir pamatė, kad vaikas sakė teisybę. Kiti pamatė ir pažino. Jis buvo tas pats, kur neseniai kalbino eiti kartu. Tas pats, kurio tada nė vienas nepažino.

Žemaitė atgimsta Los Angeles scenoje

PRANAS VISVYDAS

Yra toks vokiečių rašytojas Gabriel Laub aforizmas: „Mūsų laikais kiekvienas gali pasidaryti teatro kritiku, išskyrus mane, — aš knarkiu“.

Kovo 23-24 dienomis Los Angeles Dramos sambūris vaidino Žemaitės trijų veiksmų komediją „Trys, mylimos“. Šeštadienio vakarą, atsidūręs premjeroje, jokių būdų negalėjau nei snauti, nei knarkti. Buvau pasodintas priekyje, kaip dera tik viena ausimi girdinčiam. Viską mačiau, girdėjau. Be vargo suvokiau rodomos intrigos vingius. Protarpiais, kai publika juokėsi, nusi-juokdavau. Šiaip ar taip, iš scenos bylojo mūsų raštų klasikės dar niekad nevaikintas veikalas. su realistiškai sukiptom senjo kaimo problemom, šiuo atveju su išteikėjimo bei vedybų rūpesčiu. Veiksmas sukosi apie meilę, ar jos iliuziją, tiksliau — apie moterų silpnę isimylėti į gražų apskrų veidmainį. Nieko jam negailėti, naiviai tikint, kad jis myli tik ją vienintelę.

Be abejonės, tai nesenstanti tema. Šiame vaidinime turtinga ūkininkė našlė Kyverienė (Ramunė Vitkienė) ir jos dvi dukros Petronėlė (Sigutė Mikutaitytė), vyresnioji, ir Domicelė (Marytė Kašėtaitė), jaunesnioji, isimylė į samdinį Liudviką (Amandą Ragauską).

Liudvikas jau pirmos scenos monologe atsiveria: „Ar bereikia didesnio juoko... tris viloti, tris mylėti [...] tuo tarpu pinigų ir pinigų smaukti, kiek tik galima [...] Reikia gudrystės...“

Gudrystę Liudviko suktybių matome per akis. Veiksmas vyksta perdėm dinamiškai. Ragauskas Liudviko vaidmenyje juda nelyginant patyręs krepšinio saugas, lanksčiai driblinguodamas kamuolį (apgaule) nuo vienos prie kitos. Vienai sako: „grabo lenta mus beperskirs“, tuoj pat kitai: „plyš mano širdis šiandien be tavęs“, motinai Kyverienei: „dabar jau mūsų viena širdis, viena dūša“. Prakilniai meluoja: „Turtai man ne po kam prieš tamsta“.

Turiu pasakyti, Amandas Ragauskas, anot Lietuvos sporte mėgstamo žodžio, buvo rezultatyviausias. Vietomis neišvengė dirbtinio persitengimo, bet jį žiūrint nuobodžiauti neteko. Su tam tikru, sakyčiau, veržliu reiklumu vaidino Ramunė Vitkienė, įsikūnydama į savimi pasitikinčią ūkininkę, dukterų nepasitenkinimui isimylėjusią į miklų dvilinkležuvį samdinį. Meilė ją tarsi atjaunino.

Patyrusiai Sambūrio aktorei Sigutei Mikutaitytei teko aštrokas Petronėlės vaidmuo — jaunikio apgaulės sukrėstos, labai įsirdusios ir žūt būt pasiryžusios ji

Scena iš Los Angeles Dramos sambūrio Žemaitės „Trijų mylimųjų“ spektaklio šių metų kovo 23-24 dienomis Los Angeles: (iš kairės) Sigutė Mikutaitytė (Petronėlė), Ramunė Vitkienė (našlė Kyverienė) ir Marytė Kašėtaitė (Domicelė).

Scena iš „Trijų mylimųjų“. Juozas Raibys (senbarnis Kozeris) ir Amandas Ragauskas (Liudvikas).

nubausti. Mikutaitytė yra subtili, pasteliska, malonaus šypsno aktorė. Ar rūstybės perteklius šioje komedijoje tiko jos prigimčiai? Nemanau. Sigutės emocijos nepakilo iki Petronėlės nubrėžto itūžio lygmens. Pykčio scenos čia turėjo būti itin juokingos.

Ir judesiais, ir balsu gražiai debiutavo Marytė Kašėtaitė jaunuolės Domicelės vaidmenyje. Girdėjau, kad ji yra Rūtos Lee-Kilmonytės giminaitė. Suvaidinti merginą, kuriai meilužis gali bet ką įkalbėti, yra nelengva, juo labiau kai trečiame veiksmo reikia likti apmulkinta, pasime-

tusia, motinos ir sesers koneveikiama kvaivė. Kokių tik aibių neiškrečia akla meilė! Gerai, kad yra šalia mylintis užtarėjas, už ją žymiai vyresnis turtingas, sumanus ūkininkas Kozeris.

Senbarnio Kozerio vaidmuo tam tikru atžvilgiu tiko ramaus, išprususio, taktiško būdo Juozui Raibui. Jo balsas nėra pakankamai raiškus. Bet tie jo santūrus intarpai lyg ir derinosi su flegmatiškai taikiaja šio personažo savybe. Atseit donelaitiškas Selmas, savo orumu atsverias apgaulės ir pykčio krūvį. Pabaigoje jis gi blogiui pastojio kelią.

Režisierius Petras Maželis šią komediją pasirinko Žemaitės gimimo (1845) 150 metų sukakčiai paminėti. Spektaklis pavėluotas tik dėl jo širdies operacijos pernai. Ačiū Praamžiui, režisierius pasveiko. Sustiprėjęs ne tik ištempė sklandų vaidinimą į sceną, bet ir nutapė scenovaizdį — trobos sienojus ir didžiulį voratinklį, spinduliuojantį iš palubio kertės per visą centrinę sieną. Ar tas voratinklis tinka turtingos, darbščios ūkininkės būstui? Abejoju. O gal scenografo dingtelėjo sakinyš iš Žemaitės „Petro Kurmelio“, kur aprašoma apsilaidėlio Kupščio troba: „palubiais voratinkliai net per nosį braukia“. O gal tai Liudviko pinklių metafora? Vis tiek svariai padirbėta Petro Maželio.

Garso įrašais rūpinosi Paulius Jasiukonis, prieš pakylant uždangai gaidgystės garsais primindamas sodžių. Kažkuo panašiu galėjo būti palydima ir pabaiga. Kaip visad, Oskaro nusipelnė tinkamų rūbų kūrėja Ema Dovydatienė. Liaudiškus akcentus scenai suteikė Pauliaus Bagdono pagaminti baldai. Apšvietimu rūpinosi Algimantas Žemaitaitis. Pagrindinę informaciją ir nuotraukas pateikė programa: jos lankstinuke buvo įdėtas dr. Dailios Noreikaitės-Kučėnienės trumpas esė apie Žemaitę, pažinusių ir supratusių ano meto moteriškąjį pasaulį.

Los Angeles Dramos sambūris ruošia ir kitą Žemaitės dviveiksmę komediją „Mūsų gerasis“. Režisuoja Algimantas Žemaitaitis. Ji bus vaidinama balandžio 20-21 dienomis. Dargi su akordeonu palydimomis dainomis.

Vytautas P. Bložė

VARTELIŲ GIRKSĖJIMAS

kapų varteliai, girgždinami vėjo, nuošalus kampelis, padūmavęs
amžių žalvaris, ir paukštelis
cieksį krūme: kiek čia ju, kiek čia ju,
klaidžiojusių, ieškojusių, susitaikiusių

dar vaikas ilgėjau si to, mėgau jas
vešlias ir žydinčias, kapines
mėgau namus, didelius, su daugybe kambarių
su tamsiais apleistais ir užgriozdintais užkaboriais

miestelyje yra ir kitos kapinės: kareivių
kaip nyku, kaip graudu pagalvojus
kiek jų svetimoj užkariautojų žemėj
guli be sąnarių, be galvų, be pagalvėlių

be kryžių. Naktimis jie ramstosi mano vaikystės
pasakų ramentais ir bando
pėsčiom žygiuoti nuo Klaipėdos lig Gusevo
lig Černiachovsko psichiatrinės, kur vėjas ir lietus

guli pririšti prie narų, narkotizuojami tamsiais
preparatais, žmonės žmonės, ak jie trokšta
trokšta lietaus ir vėjo, nakties tamsos, žvaigždėlių
aukštoj padangėj, praskrendančio lėktuvo: gatvėlė po gatvėlės

užkariaujama, tiksliau: išgriaunama, kad vėl atsinaujintų
sapnuose restauruota, bet aš nubudęs
viską pamiršdavau, maišydavau si tikrovėje
esančiais, toli nuo kapų gyvenančiais, būsimų vaikais

protėvais. Mane jau daug kas (šis nugeltęs
krūmas, dūmas virš kamino, paukščiai)
žadino ir žadino, purtė mane sanitarai
kadaravosi galva užsimerkusi arba baltom

žiūrėdama, bet siela negrįžo, nežinau nežinau, kelintoj
padangėj, kelintam pasauly jį žaidė
vaikiškus žaidimus savo, pilstė smėlį ir seklėles
kasinėjo apie karių tvartą

nubūdavau tarsi nokstanti saulėgraža ir paukščiai
lesdavo mano akis, iš kurių byrėdavo seklos
sūrios ir skaudžios, bet siela
nėpasisėdavo ir nesudygdavo nykiuose vienatvės tyruose

— sugrįžk namo! sugrįžk! — šaukė tėvas, mošnodamas mandolina ir smuiku
sugrįžk į tuščias kapines, kur dabar tik lauko pelių
urveliai apleisti, kaip kas rudenį, nieko juose, tavo podėliuose
tik ruduo ruduo, vienintelės tavo įkapės

skubu tolyn ir tolyn, tekinas pajūrio takučiais
tiesiai prieš žiemą žiemų vėją, per lengvai apsirengęs
būdavau, gulėdamas ir ilsėdamasis, dabar tik
pjauja mane valandos lyg pjūklo dantys

malkas, rašiau žydintys krūmai, vėlės rašiau
čiauska ir čiauska prieš išskrisdamos
peržiemoti kur Egipte tarp piramidžių
kur aš sėdėjau ant kranto. Sunku mums,

bet vienas kitą palaikom, ramentais, sutrupintais sąnariais
remiamės į kits kita, kas sveikėsnis, kas dar vaikštom
vaikšinamės pasidalindami
pasitikejimu, dausų ilgesiu. Verčiamas puslapis

dvelktels į veidą tau, primindamas kaip kadaise
skaitėi visa tai dar vaikas, ne viską suprasdamas
tuo tarpu kai senolė
ruošdavosi bažnyčion, išpažinties ir komunijos

ji nieko tau neatsakinėdavo
bet jos raštuoti senoviniai rūbai kalbėjo patys už save, tu tik
nemokėjai įvertinti, dabar nebėr to, vaikystės nei gražių
paauglystės metu, praleistų pas senolę, ak

rašai kas į galvą ateina, nepašydamas
kas išeina, renkasi, kaupiasi
kaip audros debesis, kaip sąvartynas, virš kurio
šmėkščioja pelėdos tykodomos graužikų. Nežinau nežinau

gyvename šalia strateginių kaimų, dunksi ir dunksi
kol išsprogsta vėlyva šalta aušra, dunksi ir dunksi
kiekvieną rudenį čia vasaroji, naktia kur
vėjas pasisuka, dabar pučia tiesiai tau

į vaikystės langus, vienas kiek pravertas, ant kabliuko
jis trinki ir girksi. Neiškentęs keliesi
— Viešpatie, atleisk man nepritapėliui —
keliesi ir uždarai ir užkabini vartelius

Los Angeles Dramos sambūrio Žemaitės „Trys mylimosios“: Amandas Ragauskas (Liudvikas) ir Ramunė Vitkienė (Kyverienė).

Alvydo Pakarklio paroda Čiurlionio galerijoje

ELONA ČEPULYTĖ

Mes — prarastoji karta, dažnai pasiskundžia bendraamžiai Lietuvoje ir tyliai laukia gyvenimo pasikeitimo. Kaipgi jie jaučiasi čia, Čikagoje? Nė vienas nekalba apie praradimą, tik apie sunkų, bet prašmingą atradimą. Kaip paukščiai, kurie gieda savo giesmę, kol šildo saulė, ir išskrenda žiemai i pietus, kad vėl galėtų giedoti. Taip ir žmogus pasijunta laimingas, būdamas savo vietoj.

Laimingas atradė parodos autorius Alvydas Pakarklis balandžio 12 dieną Čikagos Čiurlionio galerijoje, apsuptas bičiulių ir savo kūrinių, kurie, rodės, tuoj atgis ir pasakys savo nuomonę apie žiūrovus. Taip pat švelniai juokaudami, kaip ir Alvydas, pasakojantis apie žmones, iš niekalo nujūsius virvę kelionei į mėnulį. Virvė trūko ir žmonės išsibarstė, nepritapdami nei mėnulyje, nei žemėje — visur svetimi.

Maloniai nustebo parodos autorius rašinys, atskleidžiamas literatūrinius sugebėjimus ir filosofinį požiūrį į gyvenimą, kuris praverčia tiek molį minkant, tiek užsilipus ant kamino žvaigždžių pasižiūrėti. Pagyrimas parodos autoriui: jis — ne tik keramikas ar kaminkrėtys, bet filosofas ir poetas. Toks panašus į mano kolegas Lietuvoje, kurie nusiperka karvę ir trobelę kaime, kad vaikams būtų maisto bei pastogė, o patys gieda savo molinę giesmelę, pasižvalgydami į žvaigždėtą dangų. Paukščio lizdas ten, kur jis nori giedoti. Juo geriau jam, kad netingi skraidyti, ieškodamas savo vietos pasaulyje, kuris toks mažas skraidančiam ir bauginančiai didelės — tupinčiam ant laktos. Ach, jei jie nors kartą pakiltų... Tikrai nerūšiuotų žmonių į baltus ar raudonus, vietinius ir įsibrovėlius.

Mes susirinkom į parodą — visi savi, tie patys veidai, kurie remia lietuvių kultūrinius renginius Čikagoje. Šį kartą puikiai pasidarbo Amerikos lietuvių meno draugija, kviečianti į parodas ir ateityje. Atrodo, ta „prarastoji karta“ dar nieko neprarado ir atgaivina dvasinį gyvenimą, padėdama lietuviams susitikti, pasi-

Dailininkas Alvydas Pakarklis kalba per savo parodos atidarymą Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje, šių metų balandžio 12 dieną.

Jono Tamulaučio nuotrauka

kalbėti gimtąja kalba, gal net padainuoti.

„Mano — liūtas, niekam neatiduok“, prašo Alvydo bičiuliai. Prašo palikti „žuvis“ arba „raganosi“. Labai graži parodos ekspozicija, viskas — klasišikiame baltame fone, proporcingai panaudota erdvė ir sienų plokštuma. Kai kurios skulptūrėlės žaismingai patupdytos kampe, masyvesni sparnuoti jaučiai — centre, o dekoratyvinės plakietės išdėstytos ritmiškai vertikalia ar horizontalia tvarka.

Dekoratyvinės lėkštės — gilesnės nei įprasta, ir tik specialistas gali įvertinti šokančių figūrų įkomponavimą. Šokėjeliams nerūksta tautiškos dvasios, pačia gerą to žodžio prasme. Dar neseniai Lietuvoje virė diskusijos apie meno tautiškumą, tiesmuką liaudiškų motyvų panaudojimą dailininkų kūryboje arba priešingą kryptį — kosmopolitinį meną, besiveržiantį tiek pro uždarytas, tiek praviras valstybės sienas. Lietuviški motyvai muzikoje, dailėje ir gyvenime anoj pusėj Atlanto turi visai kitą vertę

nei čia. Liaudies dainas dainavom sovietmečiu, pasipriešinami rusiškai kultūrai bei politikai, kryželius nešiojom mokykloje giliai paslėptus po rūbais. Beveik visų dailininkų kūryba vertino ir kontroliavo meno tarybos, sudarytos iš patyrusių specialistų. Dabar menininkai naudojami sąlygine kūrybine laisve tiek Vilniuje, tiek Čikagoje. Pirkėjas gali būti žiauresnis vertintojas nei visos meno tarybos.

„Amerika mažai turi laiko menui“, pasiskundė Alvydas. O ir Lietuvoje meno reikia vis mažiau ir mažiau. Vadinasi, surengdamas parodą Čikagoje, autorius nieko neprarado, jo gerbėjų būrelis nuolat didėja.

Šilti, lengvai faktūruoti skulptūrų paviršiai, meistriškas glazūros potėpis ar subtilus pigmento įtrynimai į norėtą šukę — visa tai tarnauja menininko sielos išraiškai, kaip žodžiai — poezijai. Jis neveidmainiauja, pataikaudamas pirkėjams, lipdo tai, ką jaučia, vis laisviau ir natūraliau.

Pirmas išpušis, įėjus į salę: taip, ta pati lietuviška keramikos

mokykla, nepaliesta jokios įtamos sovietmečiu, pasipriešinami rusiškai kultūrai bei politikai, kryželius nešiojom mokykloje giliai paslėptus po rūbais. Beveik visų dailininkų kūryba vertino ir kontroliavo meno tarybos, sudarytos iš patyrusių specialistų. Dabar menininkai naudojami sąlygine kūrybine laisve tiek Vilniuje, tiek Čikagoje. Pirkėjas gali būti žiauresnis vertintojas nei visos meno tarybos.

Panašus likimas tų menininkų, kurie atvažiuoja prieš kelis ar daugiau metų į JAV. Parodos, kūrinių patyrimas, sukaupimas Europoje, čia įgyja kitokią vertę ir dažnai tampa karjeros pradžia, o ne tęsinys, ko visi taip trokštų. Alvydas Pakarklis — ne išimtis, o taisyklė tarp naujos kartos atvykėlių, kurie buityje pradeda nuo šaukšto, labdaringos draugų paramos, kelis metus dirbdami kaminkrėčiais, sanitarais ar mūrinių padėjėjais, kiekvieną laisvą valandą panaudodami kūrybai. Daug tokių, kurie taip ir negrįžta „į mėnus“, susiradę gerą tarnybą.

Todėl kiekvieną verta pagirti už surengtą parodą ir entuziazmą, kiekvieną verta dar ir dar

kartą pakviesti pasižiūrėti Alvydo lipdytų žvejojantių katinų ir kitų sparnuotų, uodeguotų ar šiaip linksmy būtybių, kurios jaukų namų interjerą padarytų dar jaukesniu. Tai labai aiškiai įrodo apskritas įsimylėlių pasaulis su įvairiaspalvių lempučių girlianda, labiau pritkęs Algimanto Kezio namuose nei ant baltos parodų salės sienos. Tikriausiai jis ten ir grįš, kur gražiausiai pritinka ir gyvens kasdieninį gyvenimą, o paroda — tai šventė, turinti pradžią ir pabaigą.

Absoniškos obsesijos

(Atkelta iš 1 psl.)

ženklų režimo, bet būtų erdvė — sugąžinanti savin, suteikianti galios, erdvė, kuria ir kurioje būtų klausoma, kritikuojama, provokuojama, priešinamasi? Erdvė, kurioje galėtų atsiverti ar išsinerinti iš draudimų ir leidimų kiaučio kiekvieno asmens kūrybiškumas?

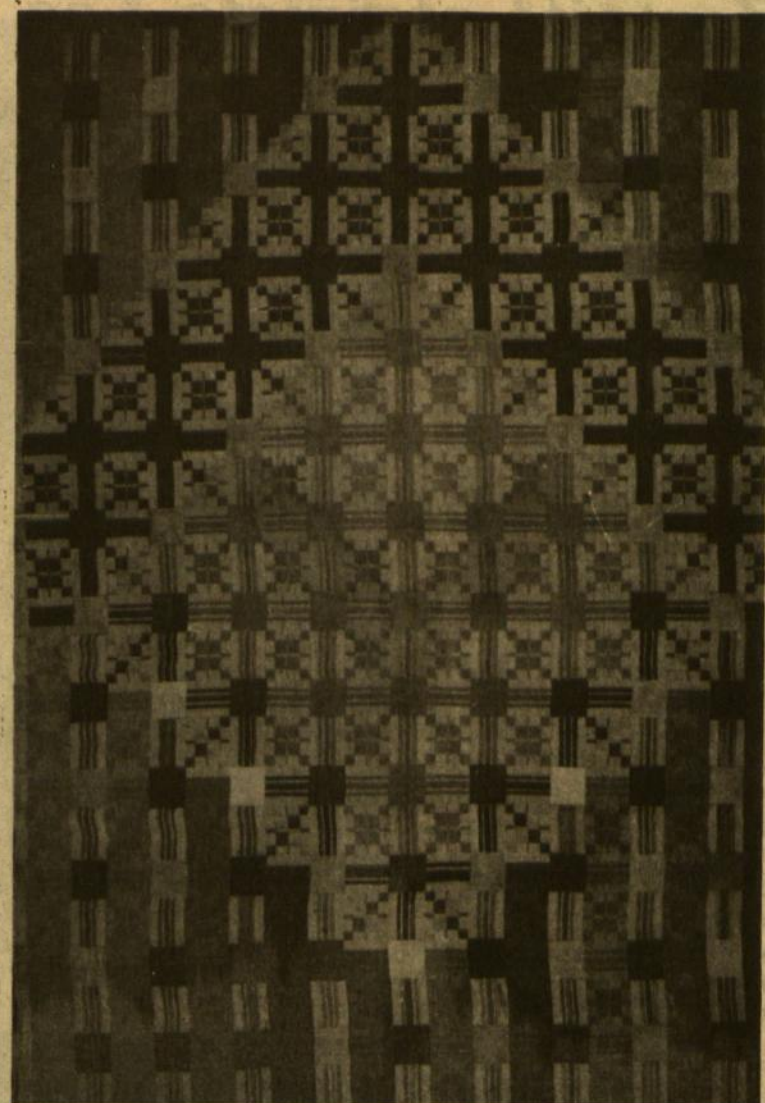
Eilėraštis kaip kasdienybės ritualas. Instinktyviai jauti, kad priešintis ženklams, užpildantiems tuštumą, imanoma savo kūnu, savo tyla ir savo mirtimi; žaliai išdažytomis vėliavėlėmis, ant kurių plėvėsuoja svetimų kalbų žodžiai, besikartojančiais sapnais, nelaimingos vaikystės prisiminimais, ateities nostalgija. Kad ir kaip vietinis ir ribotas būtų šis pasipriešinimo malonumas, kuriamas ką tik minėtų išgyvenimų, jis tiesia pradžią naujam kasdienybės tautiškumui. Pasipriešinimas yra ir aistra vartoti eilėraščių. Šitaip eilėraščių idėja taip pat tampa dar vienu ženklu, kuris ženklina asmens atsivertimą vartojimo diktatūrai. Įsivaizduokime: tylinčioji dauguma, kurios kūnuose įrašytos visos kosmopolitinės šios planetos ligos, peržengia save ir atsivertia eilėraščių (galbūt viena kart per penktą metų). Atsivertia. Vartojama. Savo vaikystės žaizdas, kurių neįmanoma nutrinti; sukrivintus kelius, melsva rando atspindį, kuriame įžvelgi savo neaiškumą paženklinatą ateitį. Tylinčioji dauguma trokšta sugrįžti, nori sustoti nors akimirkai, nori sukurti reikšmę savo bereikšmiškumui; galiausiai nori priešintis sau: savo cinizmui, skubai, užmarščiai. Eilėraštis ne tik padeda užmiršti, bet ir prisiminti. Eilėraštis, kaip kažko, ko galbūt nebuvo ar neturėjo būti, ženklintojas.

Gal tik sekunde šioje mano utopijoje eilėraštis pasidaro tuo melsvu randu, į kurį įsirėžė mūsų kūnų prisiminimai ir nuotykių, mūsų kūnų spūgų ir vargų, mūsų kūnų alkis ir geismas. Eilėraštis lyg privilegija kurti utopinį solidarumą su išsiderinusi saviimi; eilėraštis lyg privilegija konstruoti įsivaizduojamą tylinčiųjų bendruomenę.

PRADĖTAS LEISTI GRAIKŲ LAIKRAŠTIS

Pasirodė dar vienas naujas laikraštis „Patrida“. Jį pradėjo leisti Lietuvos graikų draugija. Kreipdamasi į skaitytojus, redakcija pažymi, kad graikai savo laiką buvo priversti palikti šiltąjį Krymą ir Kaukazą, buvo tremiami ir persekiojami. Kai mažai kur pagal Stalino įstatymus graikus priėmė, juos priglaudė Lietuva. Dabar čia, kaip rašoma laikraštyje, gimsta jau antroji graikų karta, kuri jaučiasi puikiai.

„Patrida“ išsina rusų kalba ir bus platinamas ne tik Lietuvoje, bet ir Latvijoje, Estijoje, Švedijoje, Graikijoje, Rusijoje bei kitose šalyse.

Vanda Balukienė

64
Aliejus, 87" x 50"

Vanda Balukienė Indianos dailininkų parodoje

Vienuoliktąjį Indianos dailininkų asociacijos paroda buvo atidaryta šių metų balandžio 14 dieną John C. Blank Center for the Arts, 312 East Eighth Street, Michigan City, Indiana 46360. Šiai parodai atrinkti kūrinius buvo pakviestas „juror“ iš Čikagos Christopher D. Kamyszew, Society of Arts in Chicago vykdomasis direktorius, taip pat muziejaus kuratorius ir meno konsultantas.

Dailininkai pristatė kūrinius iš 15 Indianos apskrčių (counties). Paroda apima dešimt įvairių meno kategorijų. Šiai metinei parodai yra skirta 7,000 dolerių premijoms. Į šią parodą buvo atrinktas ir dailininkės Vandos Balukienės aliejinis paveikslas. Parodą galima lankyti iki šių metų gegužės 14 dienos.

Kasdienybės plovimas

RŪTA BUDRYTĖ

Alvydas Pakarklis, kurio darbus nuo balandžio 12 dienos galime išvysti Čiurlionio galerijoje, Čikagoje, parodos buklete rašo: „Kas yra menas? Mažai kas žino, galbūt tai skalbimo priemonė pilkai kasdienybei apmazgoti...“ Ką gi, pridėčiau, — ir ta, jau švaria nuo smulkaus purvelio, kasdienybė mėgautis. Nes regis, jog autorius džiaugiasi savo gyvenimu, nekvaršindamas galvos menkomis problemomis. Anei globaliniais klausimais. Bet — pyragas sudėtas iš trupinių. Alvydas jaučia šmaikštų švelnumą paprastiems malonumams, ji supantiems žmonėms,

gyvūnams, daiktams. Žodžiu, meilė artimui bei nuosaikus hedonizmas atrodo beaš jo credo.

Lietuviškoji panteistinė (anot autoriteto) pasaulėjauta Pakarklio lipdiniuose reiškiasi dusliomis ir sodriomis gimtojo žemėvaizdžio spalvomis (nors Čikagos pavasariai irgi ne kitokio kolorito) bei išskirtiniais dėmesiu gyvūnijai: gaidžiai, šunys, katinai su šuniomis ir be jų, gyvuliukai iš gretimo zoologijos sodo, — suarklėjęs šaulys, sužuvėjęs jūratė, net močiutė, ir ta — katėmis aplipus. Ypač žavi formos ir turinio tarsi nesutapimas — jo personažai kresni, bet lakūs! Jei perfrazuoti Aurelijaus Martinaičio: „skraido avelės ir karvutės žalos“, išeitų: „sklando jaučiai nerangūs, begemotai stambūs“. Stambiašlaniai guvūs šokėjai. Net prezidento šeima angelų sparnais plevėna.

Nūdien praėjusių šimtmečių ginčą (menas ar amatas?) keramiškai dažnai sprendžia kraštutiniškai: pasuka į elitinio meno pusę arba apsiriboja utilitarija. Alvydas renkasi aukso vidurį. Kiekvienas jo darbas turi konkrečią paskirtį: žvakidės, bokalai, lėkštės, židinio papuošimai, etc. Tačiau ir kiekvienas jų galėtų būti paveikslas ar skulptūra, taisyti meno kūriniu, kurio raiškos stoka neapkalinti.

Pabaigai, grįždama prie faunos, norėčiau pacituoti porą mano mėgstamo poeto Vlado Šimkaus posmelių, kuriuos prisiminiau, besidairydama parodoje:

Briedžiai, kiškiai, erikėliai per dienas man guodžia sielą šokimu.

Nešmoka tik žmogeliai taip gyventi, kaip žvėreliai, nors pasiūk.

Alvydas Pakarklis Visiškuos ruošiamas kepti

„Šaltoka“

Dantų valymas

Alvydas Pakarklis

Jautis

„Sparnuočiai“

Alvydas Pakarklis čikaginėje aplinkoje.